

૧૮૬૧

સુરતની માહા રેલનો ગરબો. ૧૮૬૧

ખતાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર
નગીનદાશ મંછારાજ દેશીમીત્રવાળા.

સુરત મંથે

કીલાની સામુ અખદુલા ખેડવાળી હવેલીમાં
ટેમુલચ ખેડેરામચ્છે છાપ્યો.

સંવત ૧૯૩૯.

સને ૧૮૮૪.

કીંમત ત્રણ પૈસા.

આ ચોપડી અમારી રત્નવગર કોઈએ પણ

છાપવી, છપાવવી નહીં

૧૮૬૧

સુરતની માહા રેલનો ગરબો.

ગરબી ૧.

આંબવણ સંદેશો કેહેને કાહાનને—એ રાગ.

રેલ માતાએ કીધી માહ ષધરામાણી,
જેથી થયો પુરિમાં હાહાકારને;
પાણીએ ચારે દીશા રોકી મુકી,
ફેલાતા નવ લાગી કાંઈ વારને. રેલ માતાએ-૧.
આગગાડી, પોસ્ટહાફીશ સર્વ બંધ રહી,
કીલ્લાનું પાણુ એવી રીતે જાણુને;
હાઈસ્કુલ પાણુ ઉઘડી નહીં આઠ દીનરે,
ધમ્મર એવું કદી પાણુ નવ આણુને. રેલ માતાએ-૨.
ઈસપીતાલ પાણુ એ દીને અટકો ખરી,
ત્યાં પાણુ જરા ન જઈ શકયું કોઈને;

રૈયતને કકલાવ્યાં એણે અતિ ઘણાં,
રહ્યાં સર્વે કમીસનરો નેઘજ્જે.

રેલ માતાએ-૩.

નેઠ વદી તેરશને મંગળવારે,
આવો દાડી દાડી ભાઈ રેલજ્જે;
જાણાવ્યું મખગ પોતા તો તણું,
અને કીધું સર્વે રેલમ છેલજ્જે.

રેલ માતાએ-૪.

અઉદસને દીવસે વધી એ ઘણી,
એટલે લોકોમાં વધ્યું બુમરાણજ્જે;
કોઈ કહે આયું થયું થવાનું છે,
રેલે વાળી મુકી માહ મોહોકાણજ્જે.

રેલ માતાએ-૫.

અમાસે તો ઘટવા એ મંડી પડી,
અને પછી ધીમે ધીમે ગઈ જ્જે;
હવે તમે જનો ખીજું સાંભળો,
વર્ણવું છું હું ખીજું જ રહીજ્જે.

રેલ માતાએ-૬.

ખંદાખસ્ત કેવો સારો કરીયો !,
લોકો પાડે હોડી તણી ચીસજ્જે;
મછવો, હોડી ઝાઝા જાણાતા નહીં,
રાખવી નેઘએ હોડીઓ દશ વોશજ્જે.

રેલ માતાએ-૭.

તરાણ પાણ હતા નવ ખીલકુલરે,
હતી એમાં અમલદારમી બુલજે;
એમણે પૈસો ખરચ્યા ઊંઘે મારજે,
પૈસો કીધો રૈયત તણે ધુગજે.

રેલ માતાએ-૮.

ખરાબ કીધો પૈસો ખાગવધારીને,
વીજળીનાં દીવાનું પાણ સમજજે.
વીજળીના દીવાથી શું અહીં સુખ છે,
જે કીધું હોત વીચારીને રજજે.

રેલ માતાએ-૯.

રૂપૈયા આડ હજાર તેમાં વાવર્યાં,
કોઈની સરમ રાખી કીધું કત્યજે;
હવે ખીજું કહું તે તો સઉ મુણજે,
ચાલતું નથી કાંઈ જરા સત્યજે.

રેલ માતાએ-૧૦.

ગરબી ૨.

હરિ મારા આજ પ્રીતમ ઘર આવશે—એ રાગ.

હરિ ખીજ વાત કહું તે સાંભજો,
હરિ કેવો એ લોકોને દીલ આમજોજીરે.

ખીજ વાત-૧.

- હારે કલેક્ટરે તોડાવ્યા કોટરે,
 હારે તેથી થઈ રૈયતને ખોટરેજીરે. બીજી વાત-૨.
- હારે મોહોટી મીલકત ગઈ રૈયતતણી,
 હારે તમે કરો જોઈ ઇશ્વર ભણીજીરે. બીજી વાત-૩.
- હારે વળી થયું નુકસાન એથી ઘણું,
 હારે એ વિષે હવે હુંતો ભણુંજીરે. બીજી વાત-૪.
- હારે રેલ થોડી ચઢી એથી વધુ,
 હારે એ કામજ થયું ખોટું બધુંજીરે. બીજી વાત-૫.
- હારે બાગ વધાર્યો પણ ઘસડાઈ ગયો,
 હારે એથી પૈસો જરાએ નવ રહ્યોજીરે. બીજી વાત-૬.
- હારે બાગ કરતાં પાણીનો ખપ છે,
 હારે પણ એમાં ઘણાનો સંપ છે જીરે. બીજી વાત-૭.
- હારે એ પૈસાના માલીક લોક છે,
 હારે પણ આથી સમજવું કોઈ છે જીરે. બીજી વાત-૮.
- હારે રેલમાતાએ બાગજ બોળીયો,
 હારે કીધો થોડા ઘણાનો કોળીઓજીરે. બીજી વાત-૯.
- હારે સહ મુખે વદે આ શું થયું,
 હારે બીજું કહું આતો હવે રહ્યુંજીરે. બીજી વાત-૧૦.

ગરબા ૩.

મોહોત્રે પધારો માહારાજ, માણીગર મોહોત્રે પધારો.

એ રાગ.

રેલ આવી ભલી આંધી, ખરેખર રેલ આવી છે,
નાના આમો ગયા તણાઈ, ખરેખર રેલ આવી છે—ટેક.

સાખી ૧.

ભુતાન, ખાળને વૃદ્ધ સહુ, જોવા જાએ એહ,
વદે વળી મુખમાં થકી, કંઈકંઈ વચનજ તેહ—ખરેખર-૧.

સાખી ૨.

આવી રેલ ભાળી નહીં, કોઈ દીન કોઈએ,
પૂરીમાં પ્રથમ છે, માનવું એમ જોઈએ—ખરેખર-૨.

સાખી ૩.

કોઈ કાળે પાણી નહીં, આટલાં પથરાયાં,
અતિઘણાં નુકસાનથી, લોકો દુઃખે મરી ગયાં—ખરેખર-૩.

સાખી ૪.

કેટલાંકોને સેહેલ હતી, પણ ગરીબનો મરો,

વિટવથે મહેનત કીધી, નાહાનાભાઈ પાણુ ખરો-ખરેખર-૪.

સાખી ૫.

ખીજ સરવે ઠીક છે, નથી કેહેવાનું કાંઈ !

ગોઝવણુપણુ સારી હતી, એટલે ફીકર શાની ભાઈ !-ખરેખર-૫

સાખી ૬.

વિશ્રામ ને કેહેવાય છે, બબાના ઉપરી,

તેની વાત અઝી નથી, હું કહુ છું ખરેખરી-ખરેખર-૬.

સાખી ૭.

તે મછવામાં બેશીને, લાવતો ગરીબને,

આડે ટંગાયાં હતા, મોહોટે આશરે નસીબને-ખરેખર-૭.

સાખી ૮.

સેક્ટરો હતો ખરો, પણુ વળીયું નવ લેશ,

તેણે કોઈ ઉગારીયાં, બીંચ્યા તેના આખો બેશ-ખરેખર-૮.

સાખી ૯.

એ રીતે હતાં ઘણા, દુખી ગરીબ જન,

પણુ કોને ક્યા થઈ, કે લીધું એ સર્વે મન-ખરેખર-૯.

સાખી ૧૦.

ભોગ ખિચારા ગરીબના, મૂવા ફૂડે હાલ,
વૃદ્ધ વદે સહુ મુખ થકી, આવ્યો ભૂડો કાળ-ખરેખર-૧૦.

ગરખી ૪.

(રાગ ખાગના ગરખાના)

ખીન્નું સુણો સરવે ભાઈ, રાખી મન ભાઈ ખાઈ,
તમે જશો હરખાઈ, સુણી ગરખીને.
જેવા આવ્યાં જે જે લોક, તે તો હતાં થોકે થોક,
ગાણી ખતાવું હું કોક, તે તો સાંભળજે.
હતાં અંગરેજ, કણખી, કાછીયા, કુંભાર, કાયસ્થ ને કડીયા,
તેની સાથે લો પુરવીયા, અને વાણીયા ખડુ.
ખારવા, ખોખ, ઘોખી, ગોલા, ચારણ, તપોધન, દુખળા,
ભાટ, ભવાયાને ભામલા, ભાટીયા, ભાકેલાં.
દક્ષાણી, છાપરીયા, ફરંગી, પરણુ, આગાઓ ને ભંગી,
સીકલીગર, હીઝડા પચરંગી, પઠાણ, કંસારા.

સાખી ૧.

પારસી મુસલમાન વળી, ખાલપા, કોળી, ખતરી;
ખાટકી, ઘાંચી, દરજી, ઘેડે, માછી, નાઘોરી.
ઘેડ, માછીરે, ઘેડ, માછી, અનીહારે ઘેડ, માછી,
ઘેડ, માછી ને મેમણ, વાંઝા, વેરાગી, ખાલાણ,
પટવા, પરદેશીઆ પણ, મેમના, રાવળીયા.
સોની, લુવાણાં, રાજભરા, ખાખા, ભોઈ, રજપુત, વોહોરા,
શ્રાવક, લુવારના પણ વારા, આવે ધીમે ધીમે.
માળી, મોચીને હજમ, વાઘરી, શાગવીનું પણ કામ,
મુગલ, સુથાર ધરી હામ, જોવા જાયે બહુ.
એમ લોકો જોવા આવે, પૈસો ટકો સાથે લાવે,
ખુમમાં વાગાને રજાયે, અને મઝારે મારે.
મેળો ભરાયો ચહુ દીશ, લાગી તાપોમાને રીશ,
ખોજું પછી હું કહીશ, ક્યાં ક્યાં પાણી હતાં.

સાખી ૨.

પાણીની વીગત કહું, મુણજે સહુ દીલમાંય,
ના મોટા સહુ જાણા, અચરત મન બહુ થાય.
અચરત થાયરે, અચરત થાય, અનીહારે અચરત થાય,

થાએ અચરત સઉ જાણા, રેલે રાખી નવ માણા,
 ગાઉ સર્વે ગાથ હુમાણા, રેહેશે બાકી જીજ્ઞ.
 રેલ તાણું કરતાં ભારી, તમાસગીરને લાગે પ્યારી,
 ગરીબાને મન અકારી, તેથી બિલાપ કરે.
 સૈયદપૂરામાં પાણુ પાણી, કાંસકીવાડની બુઝ ન જાણા,
 માછલીપીડના લોકની વાણી, બહુ અકારી.
 વરીયાવી ભાગોળમાંધી પેઠા, ઘરો નાંખ્યા તોડી હેઠા,
 તે તો નજરોનજર દીઠા, કીધું નુકસાન બહુ.
 રઠેશન, ઝાંપે, બેગમપૂરા, ત્યાંથી ગઈ રૂસ્તમપૂરા,
 નાહાનપૂરા, ગોપીપૂરા, અને સગરામપૂરે.

સાખી ૩.

કીલસામાં પાણુ બહુ વધ્યું, પાણીનું ભાઈ જ્ઞેર,
 ખરેખાત કંઈ શક નથી, ઘણો ખતાવ્યો દાર.

ખતાવ્યો દારરે, ખતાવ્યો દાર, અનીહારે ખતાવ્યો દાર,
 દાર ખતાવ્યોતો ઘણો, તાણું કરતાં હતો ખમણો.
 પછી હોય કાંતો તમણો, નથી માપ્યું મે.

કીલસા આગળના શનસ, પાણીએ કીધાં તર મસ,
 કહ્યું ઘણાંએ કર ખસ, તોપણ માને નહીં.

દુખાં પાણીની તો ભોંત, આતો ખરેખરી રીત,
નામ તેવાં ગાયાં ગીત, નથી નવાઈ કાંઈ.

એ આદીક ખીજી જગા, ત્યાંથી લોકો ઝટ લાગા,
અનાજ પાણી માંજવા લાગા, અને પૂર કીધું.

ભુસફીકાર અક્લીને ધન, તેણે આપ્યું ઘણાને અન,
વાપર્યું પોતાતણું તન, અને ઊગાર્યાં,

સાખી ૪.

ઊગાર્યાં બહુ જનને, છાપાવાળા પાણ ખસ,
એમણે બહુ ખરદાસ્ત કરી, ફરીયાં વળી પરાં.

પરે ફરીયારે, પરે ફરીયાં, અનીહારે પરે ફરીયાં,
પરે ફરીયાં ખન જાણા, રાખી નહોં કાંઈ માણ,
આશીરવાદ લીધા ઘણાં, અને ભુવન કર્યાં.

જનનન્નથ, મામલતદાર, ગરીબોની લીધી વહાર,
હાલ્યાભાઈએ ચલાવ્યો માર, અતી ખીચડીના.

વિટવર્થ અમલદારને લાજો, નાહનાભાઈ છે રૂપાજો,
મારી એ લોકોએ ફાજો, ધરી હામજ બહુ.

સેફ્ટરી ખરેખરો, નથી એનો થયો મરો,
ધમ્વિર ગરીબના દુખ હરો, અને આશીશ દો.

ફરી આવતી નહીં રેલ, તાણી ગઈ પુરિના મેલ,
એને મનને થયો ખેલ, નવ મેહર કરી.

ગરબી. ૫.

મારારે સ્વામી ખોલોની વાલા—એ રાગ.

મદદ આવી મુંખાઈથી ભાઈ.

ટક.

પચાસ હજાર, રૂપૈયા રોકડા,

ખરેખર, ગાણી આખ્યાં દોકડા.

મદદ આવી-૧.

તાપીદાશ, અને ખીજ દાતાર,

શેઠાએ, કીધી ઘણી ઘણી વહાર.

મદદ આવી-૨.

સુર્યપૂર, ખીલ્યું નહીં ઝાઝું,

એનીરે ખીના, કેહેતાં હું લાજુ.

મદદ આવી-૩.

એ હજાર, ન ચારસે રૂપીયા,

ઘણાએ, હજી નવ આલીયા.

મદદ આવી-૪

બરીખન, કોઈએ નહીં આલે,

ગાડી ઘાડે, મોહોટાં થઈ માહાસે. મદદ આવી-૫.

સુરત તારી, ભૂંડી દશા બેડી,
મોહોટી મોહોટી, આફતો તેં વેડી. મદદ આવી-૬.

હજી તાહાઈં, ભાચેગ નવ ખુલીયું,
કપાજે, થસ લઈ નળીયું. મદદ આવી-૭.

દાનત તેની, ખરકત છે જાણો,
અરે કાંઈ, ઉર દસા આણો. મદદ આવી-૮.

લાવણી.

ખ્યારી મારું મન તુંજ સંગ માન્યુરે,
ખ્યારી મારું મન તુંજ સંગ માન્યું—એ રાગ.

પુરીમાં રેલ આવી ખરીરે, પુરીમાં રેલ આવી ખરી,
ત્રીજી દીવસ પછી એ તો, જરા જરા ઉતરી—ટેક.
લોક થયાં દુખી ઘણા ભાઈરે, લોક થયાં દુખી ઘણા ભાઈ,
ધન દાલત તો ઘટી ગયાને, બેડા ભૂવન રોઈ. પુરીમાં-૧.

નુકસાન થયું નવ થોકુરે, નુકસાન થયું નવ થોકું,
સુર્યપૂરનું માથું ઝાણે, કીધું નર્યું ઓકું. પુરીમાં-૨.

ગરીબ લોક, દૂકાનદાર વળીરે, ગરીબ લોક દૂકાનદાર વળી,
થયાં હરાન ઝેહેને લીધે, પાંસળી પાણ ચળી પુરીમાં-૩.

તોઝે પાણ રેલ હઠે નહીંરે, તોઝે પાણ રેલ હઠે નહીં,
વાતો જો સર્વે પુછો તો, જાઝે નવ કહી. પુરીમાં-૪.

મજુર પાણ સોંઘા નવ જડેરે, મજુર પાણ સોંઘા નવ જડે,
કાદવ કીચડમાં લપસીને, કોઈ કોઈતો પડે. પુરીમાં-૫.

મ્યુનીસીપાલીટી કેવીરે, મ્યુનીસીપાલીટી કેવી,
હોંસીયારીમાં માણાજરા નહીં, છે જોઈએ તેહવી!. પુરીમાં-૬.

જુઓ હાઈસ્કુલ કેવી કરીરે, જુઓ હાઈસ્કુલ કેવી કરી,
જોશો તો એ માલમ પડશે, કીચડથી ભરી. પુરીમાં-૭.

બાગને વધાર્યો હર્ષેરે, બાગને વધાર્યો હર્ષે,
ઘસડાઈ ગયો થોડો ઘણો, આ ભૂંડે વર્ષે. પુરીમાં-૮.

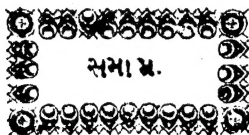
હવે મુને થાક ભાઈ લાગ્યોરે, હવે મુને થાક ભાઈ લાગ્યો,
કોઈ તણે બરો ને હતો, તે રેલે ભાગ્યો. પુરીમાં-૯.

કર હવે વિનતી આ છેલ્લારે, કર હવે વિનતી આ છેલ્લી,
ગરબારચવામાં માહારી છે, કોશીશ આ પેહલ્લી. પુરીમાં- ૧૦

દોહરો.

ઉમંગ સહીત ગરબો રચો, સુણો સર્વ દઈ ધ્યાન;
તાપીનું મેં તો કહ્યું, ખરે ખરું લાઈ બ્યાન. ૧.

હું તો છઉં વિચારથી, કુરસદ નવ કંઈ મળે;
વિદ્વાનો કરજો ક્ષમાં, ભૂલ ચૂક નીકળે. ૨

સમાપ્ત.

